

RECENZJE

Stanisław Mordwa

Krajewski K., (red.), 2008, *Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców wielkich miast. Kraków na tle innych miast europejskich*, WUJ, Kraków, s. 254.

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców wielkich miast. Kraków na tle innych miast europejskich to zbiór czterech opracowań prawników – kryminologów pod redakcją K. Krajewskiego i ze wstępem tegoż. Jakkolwiek zbiór ten nie jest przygotowany przez geografów i nie kierowany specjalnie do nich, to moim zdaniem, powinien ich zainteresować.

Książkę można traktować jako skrócone i wybiórcze sprawozdanie z wyników badań uzyskanych w ramach międzynarodowego projektu badawczego poświęconego zagadnieniom związanym z poczuciem bezpieczeństwa i/lub jego brakiem na obszarze wybranych miast europejskich. Projekt, opracowany i zgłoszony przez K. Sessara, zatytułowany *Poczucie braku bezpieczeństwa w miastach europejskich. Niepokoje związane z przestępczością w kontekście nowych form lęku oraz komunalnej prewencji przestępczości* finansowany był ze środków Komisji Europejskiej (w części dotyczącej Krakowa współfinansowany był przez KBN) i realizowany w różnych europejskich ośrodkach naukowych. Podstawowym problemem przedsięwzięcia było opisanie kwestii związanych ze strachem i różnymi formami lęku uwarunkowanymi przede wszystkim zjawiskami związanymi z przestępczością. Zamierzono sobie dogłębną analizę powodów występującego braku poczucia bezpieczeństwa w powiązaniu z identyfikacją przyczyn tego zjawiska. Badania porównawcze przeprowadzono w Wiedniu, Amsterdamie, Hamburgu, Krakowie i Budapeszcie. Z tego punktu widzenia są one szczególnie cenne, gdyż pokazują sposoby i możliwości realizowania szeroko zakrojonych, ale spójnych badań prowadzonych przecież w różnych ośrodkach europejskich i w różnych aspektach społeczno-kulturowych.

Niezwykle ważnym i istotnym jest szczególnie pierwsze opracowanie K. Sessara objaśniające podstawowe założenia całego projektu badawczego. Tak naprawdę zawartość tego tekstu wybiega w znacznym stopniu poza jego tytuł. Sessar rozpoczyna od przypomnienia większości poglądów, zawartych w licznych pracach, a dotyczących braku poczucia bezpieczeństwa oraz od zwrócenia uwagi na złożoność zachowań i percepcji ludzi, aby naszkicować nowe wymiary tych zjawisk. Przedstawione rozważania są wynikiem wieloletniego pogłębiania przez Sessara wiedzy z dziedziny kryminologii i socjologii miast oraz tworzenia przez niego oryginalnej koncepcji ukazania prawdziwych źródeł strachu. Według autora ma on bardzo złożoną genezę, dotyczących nie

tylko samych zachowań przestępczych, ale często wywodzącą się ze swoistych cech przestrzeni, różnych „nieporządków i niedostosowań” oraz warunków życia w miastach. Dają one mieszkańcom niebagatelny bagaż doznanych doświadczeń wpływających także denerwująco i irytująco na samopoczucie oraz obniżających u nich poziom odczuwanego bezpieczeństwa.

Kolejne opracowanie autorstwa K. Krajewskiego dotyczy poziomu przestępczości ujawnionej w Krakowie i analizowanej na tle sytuacji w Amsterdamie, Budapeszcie, Hamburgu i Wiedniu. W świetle przeprowadzonych rozważań okazało się, że sytuacja w Krakowie nie przystaje do tej w porównywanych miastach. Po pierwsze, Kraków jako jedyny charakteryzował się wysoką dynamiką przestępstw ujawnionych w latach 1990–2006. W pozostałych miastach (poza Wiedniem), które od lat dotknięte są wysokim poziomem przestępstw, zauważono tendencje stabilizacyjne lub nawet wyraźnie spadkowe (Amsterdam). To co jednak pozytywnie wyróżnia Kraków to nadal niskie nasilenie przestępczości. Mimo, że w Polsce „gród Kraka” należy do grona miast najbardziej niebezpiecznych, to w porównywanym gronie metropolii okazał się najmniej zagrożony przestępczością ujawnioną. Generalnie, walorem tej części recenzowanej książki jest ukazanie porównawczego, międzynarodowego kontekstu przestępczości dotykającej polskie miasto.

W następnym opracowaniu K. Krajewski opisuje wyniki wywiadów kwestionariuszowych dotyczących niepokojów, lęków i strachu przed przestępczością, przeprowadzonych w porównywanych miastach. Konstrukcja tego opracowania słusznie, że jest podobna do poprzedniego. Umożliwia to konsekwentną i logiczną analizę porównawczą zjawisk zbieżnych z założenia – lęki i strach powinny korelować z nasileniem przestępczości. Teza ta nie została jednak pozytywnie zweryfikowana w Krakowie właśnie. Ujawniono tutaj bowiem bardzo wysoki (w porównaniu z innymi miastami) poziom lęków i niepokojów wynikających z zagrożenia przestępczością, która przecież, jak napisano wcześniej, była najniższa. Autor przystosował więc do Krakowa formułę „kultury lęku”, czyli społeczeństwa ponad miarę lękającego się, zwłaszcza zjawisk globalnych i o charakterze ogólnomiejskim. Kontrastowo odmienny od społeczeństwa Krakowa model reprezentują Wiedeńczycy. U nich stwierdzono „kulturę braku lęku” lub też „kulturę pozytywnego podejścia do życia”. Ujawnione modele społeczeństw są szczególnie istotne z poznawczego punktu widzenia. Na zakończenie swoich analiz K. Krajewski zadaje znamienne i ważne pytanie: *„dlaczego przy zbliżonym poziomie zagrożenia przestępczością w badanych miastach Kraków cechuje tak niestychanie wysoki, w porównaniu z Amsterdamem, Budapesztem, Hamburgiem czy Wiedniem, poziom lęku przed przestępczością oraz innych form lęków i niepokojów?”*.

W ostatniej części J. Czapska omawia wyniki badań kwestionariuszowych dotyczących poczucia bezpieczeństwa w wybranych dzielnicach Krakowa (peryferyjnie położony Nowy Bieżanów z zabudową wysokich bloków i staromiejski zespół Kazimierz-Grzegórzki Zachód). Autorka podjęła ambitną próbę

zbadania wzajemnych relacji pomiędzy poszczególnymi formami strachu, a także próbę określenia czynników wpływających na poziom tego strachu. Opisując wypowiedzi mieszkańców Krakowa dowiodła ona złożoności i (jednak) niejednoznaczności łączonych zjawisk przestępczości, lęku, poczucia bezpieczeństwa. Co ważne jednak podkreślenia, z punktu widzenia geografów, dowiedzione zostało istnienie powiązań między strachem i lękami przed przestępczością a warunkami życia jakie oferuje przestrzeń, w jakiej żyją mieszkańcy.

Książka pod redakcją K. Krajewskiego udowadnia, że rozwój miast, przestępczość i lęk przed nią są ze sobą powiązane. Poszczególne opracowania są udanymi próbami odszukania i zanalizowania najważniejszych problemów składających się na poczucie bezpieczeństwa. Autorów cechuje wieloaspektowe spojrzenie na opisywane problemy oraz wnikliwe i wszechstronne przyjrzenie się czynnikom warunkującym te problemy. W pozycji tej zawarto wiele cennych tez i spostrzeżeń opartych na wynikach badań przeprowadzonych na niespotykaną dotąd skalę. Co ważne, autorzy nie za każdym razem udzielają gotowych odpowiedzi, dzięki czemu unikają nadinterpretacji. Bardzo często w zamian wskazują na szersze aspekty poruszanej problematyki i formułują raczej kolejne ważne pytania. Jak sami piszą w zakończeniu, kwestia bezpieczeństwa mieszkańców miast i wpływających na nie czynników nie została do końca wyjaśniona, a prezentowana praca powinna być przyczynkiem do podjęcia dalszych interdyscyplinarnych badań.

Dr Stanisław Mordwa

Katedra Gospodarki Przestrzennej i Planowania Przestrzennego UŁ